

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 30-04-2021 r.

Adam Bodnar

XI.503.2.2016.ACh

**Pani
Marlena Małag
Minister Rodziny i Polityki
Społecznej**

ePUAP

Szanowna Pani Minister,

W związku z **Międzynarodowym Dniem Solidarności Międzypokoleniowej**, obchodzonym w **dniu 29 kwietnia**, chciałbym zwrócić uwagę Pani Minister na aktualny stan debaty publicznej dotyczącej **potrzeby opracowania i przyjęcia nowej konwencji o prawach osób starszych**, która łączyłaby postulaty ważne dla obecnych i przyszłych pokoleń seniorek i seniorów. Bez wątpienia **przejawem takiej solidarności, i tym samym godnym uczczeniem ww. Dnia, byłoby rozpoczęcie prac redakcyjnych nad treścią nowej konwencji**. Ten gest miałby szczególne znaczenie w obliczu bolesnych skutków pandemii Covid-19 i wywołanych nią zmian w przestrzeganiu praw osób starszych na świecie i w Polsce. Takie stanowisko zostało wyrażone we wspólnym oświadczeniu krajowych instytucji praw człowieka i organizacji pozarządowych, podpisanym przez 51 sygnatariuszy¹, przedstawionym podczas ostatniej, 11. Sesji Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się (*UN Open-ended Working Group on Ageing, OEWGA*), która miała miejsce w dniach 29 marca - 1 kwietnia 2021 r.². Sesja ta stanowiła doroczną kulminację prowadzonej na arenie międzynarodowej dyskusji nad przyszłą konwencją.

Pragnę wyrazić nadzieję, że mimo licznych obowiązków dostrzeże Pani Minister wagę tych działań w kontekście możliwej poprawy sytuacji osób starszych i postrzegania jej przez pryzmat praw i wolności człowieka.

Niestety, podczas gdy przedstawiciele innych państw europejskich aktywnie

¹ Zob. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/11-sesja-OEWGA-onz-ds-starzenia-sie-51-sygnatariuszy-apel-rpo>.

² Zob. <https://social.un.org/ageing-working-group/eleventhsession.shtml>.

brali udział w Sesji OEWGA, z rozczarowaniem odnotowałem brak głosu reprezentanta polskiego rządu. Aktywne były m.in. Niemcy, Austria, Wielka Brytania, Słowenia. Przedstawione przez te państwa stanowiska wskazywały na żywe zaangażowanie w debatę i poszukiwanie pól dialogu. Szczególną uwagę zwróciło stanowisko Niemiec, które zadeklarowały gotowość do podjęcia prac nad usunięciem luk w prawie międzynarodowym odnoszącym się do ochrony praw osób starszych. Dowodów na istnienie takich luk jest aż nadto. Świadczy o tym m.in. opublikowana w tym roku Uaktualniona Analiza raportu z 2012 r. dotyczącego standardów w prawie międzynarodowym w odniesieniu do osób starszych, przygotowana przez Biuro Wysokiej Komisarz ds. Praw Człowieka³. Zarówno Austria jak i Niemcy wyraziły przy tym poparcie dla **włączenia tego raportu do oficjalnej agendy prac OEWGA w przyszłym roku.** Głos ten został wzmocniony przez obecne na Sesji organizacje pozarządowe oraz krajowe instytucje praw człowieka.

Podczas Sesji uczestnicy dyskusji mieli także okazję wysłuchać wystąpień przedstawicieli ONZ, w tym Volkana Bozkira, Przewodniczącego Zgromadzenia Ogólnego ONZ, Michelle Bachelet, Wysokiej Komisarz ds. Praw Człowieka oraz Ilze Brands Kehris, Asystent Sekretarza Generalnego ONZ ds. Praw Człowieka. Obecność osób o tak wysokiej pozycji należy odczytać jako **podkreślenie znaczenia i włączenia praw osób starszych do agendy praw człowieka.**

W swoim przemówieniu⁴, wygłoszonym w imieniu Sekretarza Generalnego ONZ, Ilze Brands Kehris wskazała m.in. na potrzebę opracowania mapy drogowej, która umożliwiłaby OEWGA wypełnienie mandatu udzielonego jej rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ, czyli do przedstawienia Zgromadzeniu Ogólnemu w najbliższym możliwym terminie elementów nowego instrumentu prawa międzynarodowego chroniącego prawa osób starszych⁵. Postulat opracowania mapy drogowej został dodatkowo uzupełniony w czasie dyskusji o **propozycję utworzenia grupy eksperckiej, której zadaniem byłoby wsparcie OEWGA w wypracowaniu stanowiska przed kolejną Sesją i tym samym w wypełnieniu jej mandatu.** Grupa powinna składać się z ekspertów państw członkowskich ONZ, przedstawicieli organizacji pozarządowych, krajowych instytucji praw człowieka oraz Niezależnej Ekspert ONZ ds. przestrzegania praw osób starszych. Postulat ten został przychylnie przyjęty przez kilka państw członkowskich. **Liczę, że w zgłoszonych podczas Sesji propozycjach działań dostrzeże Pani Minister szansę dla Polski, która rysuje się**

³ Office of the High Commissioner for Human Rights, *Update to the 2012 Analytical Outcome Study on the normative standards in international human rights law in relation to older persons*, March 2021, dostęp: <https://social.un.org/ageing-working-group/documents/eleveth/OHCHR%20HROP%20working%20paper%2022%20Mar%202021.pdf>.

⁴ Dostęp: https://social.un.org/ageing-working-group/documents/eleveth/ASG_HumanRights_290321.pdf

⁵ (A/RES/76/139), p.2: "to present to the General Assembly, at the earliest possible date, a proposal containing, inter alia, the main elements that should be included in an international legal instrument to promote and protect the rights and dignity of older persons, which are not currently addressed sufficiently by existing mechanisms and therefore require further international protection".

w możliwości udziału przedstawicieli naszego kraju w grupie eksperckiej.

W kontekście zaangażowania organizacji międzynarodowych w problematykę praw osób starszych warto też wspomnieć o debacie na temat starzenia się, która została zapoczątkowana w ramach Unii Europejskiej dzięki Zielonej Księdze w sprawie starzenia się^{6 7}, opublikowanej z inicjatywy Dubravki Suica, Wiceprzewodniczącej Komisji Europejskiej. Niewątpliwie debata wokół Zielonej Księgi to doskonała okazja, by wpłynąć na kształt przyszłego możliwego wsparcia ze strony Unii dla działań na rzecz osób starszych i spójności społecznej w obliczu zmiany demograficznej.

Kolejną istotną inicjatywą Unii Europejskiej są Konkluzje Rady Europejskiej w zakresie uwzględnienia kwestii starzenia się we wszystkich politykach publicznych (*mainstreaming ageing*)¹. W pierwszym punkcie Konkluzji uznano, że starzenie się społeczeństw stwarza zarówno okazję, jak i wyzwania związane z zapewnieniem realizacji podstawowych praw osobom starszym i zapewnienia możliwości życia z wykorzystaniem w pełni własnego potencjału. Zauważono także, że zadanie to wymaga podjęcia akcji na obszarze całej Unii Europejskiej. Przy czym doceniono wkład osób starszych we wszystkich aspektach życia społecznego, zarówno w miejscu pracy, jako przedsiębiorców/producentów i konsumentów, jak i w odniesieniu do spójności społecznej, jako wolontariuszy, osób sprawujących opiekę czy promotorów uczenia międzypokoleniowego korzystających ze zgromadzonej wiedzy i doświadczeń. W wielu punktach Konkluzje przedstawiają podejście oparte o prawa osób starszych, w tym prawa do godności i niedyskryminacji. W pkt 16. dokumentu zauważono, że obecnie działania adresowane do osób starszych najczęściej koncentrują się na zagadnieniu zdrowia fizycznego, pomija się natomiast niezwykle istotny aspekt zdrowia psychicznego i ogólnego dobrostanu. Wskazano także, że budowanie społeczeństw dla wszystkich pokoleń wymaga zapewnienia prawa do autonomii i dostępu do uczestnictwa w procesach decyzyjnych. Ramy praw człowieka, zawarte w Konkluzjach, dają jasne wskazania co do celów polityk publicznych i konieczności uwzględnienia w nich kwestii osób starszych.

Finalnie, **Rada Europejska ujęła w Konkluzjach zaproszenie skierowane do państw członkowskich UE do przygotowania strategii w zakresie uwzględnienia kwestii starzenia się we wszystkich politykach publicznych**, jak również do promowania spójnych i skoordynowanych polityk publicznych, zapewniających łagodne przechodzenie na kolejne etapy życia. Postuluje także zwiększenia dostępności usług w zakresie opieki zdrowotnej, w tym usług opieki długoterminowej, z zapewnieniem zintegrowanych usług skoncentrowanych na potrzebach osób z niej korzystających. W Konkluzjach wskazano również na potrzebę przyspieszenia integracji usług socjalnych i opieki zdrowotnej,

⁶ Komisja Europejska, *Zielona Księga w sprawie starzenia się*, 27 stycznia 2021 r. Dostępna także w j. polskim: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/com_2021_50_fl_green_paper_pl.pdf

⁷ Council Conclusions on Mainstreaming Ageing in Public Policies, Bruksela 12 marca, 2021 r. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6976-2021-INIT/en/pdf>

modernizacji systemu zabezpieczenia społecznego oraz uzupełnienia luk w prawie w zakresie ochrony praw osób starszych, zwalczania dyskryminacji i ageizmu, także poza rynkiem pracy, w tym np. w edukacji, dostępie do dóbr i usług oraz zabezpieczenia społecznego.

Niewątpliwie dokument pn. *Polityka społeczna wobec osób starszych do 2030 r. Bezpieczeństwo. Uczestnictwo. Solidarność*⁸ stanowi punkt odniesienia dla polityki społecznej w Polsce. Niemniej w zestawieniu z ww. Konkluzjami ukazuje się potrzeba podejmowania dalszych skoordynowanych działań i w celu zapewnienia podejścia opartego o prawa i faktycznego włączenia kwestii starzenia się we wszystkie polityki publiczne.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust. 1 w zw. z art. 17b pkt 1 i 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627, t.j.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o odniesienie się do powyższych zagadnień z perspektywy zadań podejmowanych w ramach kierowanego przez Panią Ministerstwa. Przede wszystkim zwracam się z pytaniem, czy Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej wzięło udział w konsultacji Zielonej Księgi lub w innej formule uczestniczy w zainicjowanym dialogu w sprawie starzenia się w Unii Europejskiej, a także w jaki sposób i w jakim zakresie zamierza włączyć się w realizację postulatów zawartych w przywołanych wyżej Konkluzjach Rady Europejskiej, zwłaszcza w odniesieniu do opracowania i wdrożenia strategii w zakresie uwzględnienia kwestii starzenia się w politykach publicznych (*mainstreaming ageing*) Proszę również o informację, czy i w jakim zakresie Polska włączy się w dialog dotyczący wypełnienia mandatu OEWGA oraz czy przewiduje poparcie dla utworzenia grupy eksperckiej i aktywne włączenie się w jej prace. Działania w tym zakresie nie tylko przyczynią się do dalszej poprawy standardu ochrony praw osób starszych, ale też do upowszechnienia w ramach społeczności międzynarodowej wiedzy o dobrych praktykach wypracowanych w Polsce.

Z wyrazami szacunku,

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

⁸ Uchwała nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. w sprawie przyjęcia dokumentu *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO - UCZESTNICTWO - SOLIDARNOŚĆ*.
<http://www.monitorpolski.gov.pl/mp/2018/1169/M2018000116901.pdf>